

imenje i nazivlje u kemiji i kemijskom inženjerstvu

Uređuje: Marija Kaštelan-Macan

Treba li izgrađivati i promicati hrvatsko strukovno nazivlje?

Odgovor na pitanje u naslovu nije, nažalost, uvijek pozitivan. Iskustvo mi govori da mnogi naši znanstvenici i stručnjaci misle da je na to nepotrebno trošiti vrijeme jer se izvrsno sporazumijevamo i nazivljem koje smo preuzeli iz engleskoga. Svojevremeno me naš ugledni akademik uvjeravao da je pisanje sveučilišnih udžbenika na hrvatskome jeziku nepotrebno uz toliko kvalitetnih knjiga na engleskome, ne shvaćajući da udžbenike treba pisati ponajprije radi izgradnje i promicanja hrvatskoga strukovnog nazivlja, koje je integralan i vrlo važan dio hrvatskoga jezičnog korpusa.

Hrvatski narod svojom mnogostoljetnom i bogatom kulturom nastalom na temeljima davne baštine i razvijanom pod utjecajem rimsko-ilirske, bizantske i zapadnoeuropske kulture ima svoj udio u općoj kulturi svijeta. Još od srednjega vijeka znanost se u Hrvatskoj razvijala usporedno s njezinim razvitkom u Europi, a mnogi su poznati prirodoslovci Hrvati djelovali u svjetskim znanstvenim središtima. Stoga je u 19. stoljeću bilo lakše krenuti u formiranje modernoga hrvatskoga društva te istodobno u normiranje jezika. Bilo je to u skladu s ciljevima hrvatskoga narodnog preporoda, prema kojemu je jezik bio snažno sredstvo društvene, političke, kulturne i znanstvene komunikacije.¹ Isticala se tada potreba pisanja znanstvenih i stručnih radova hrvatskim jezikom, kako bi se rezultati istraživanja mogli primijeniti u gospodarstvu, koje se razvijalo usporedno s prirodnim i tehničkim znanostima među kojima su zapaženo mjesto zauzimala kemijske discipline. U prvoj polovici 20. stoljeća u Hrvatskoj su najveći utjecaj na razvoj kemijskoga i srodnih naziva imali upravo profesori i autori udžbenika.

Rasprave o hrvatskome kemijskom nazivlju ovisile su o političkim prilikama u zemlji. U većem dijelu obuhvaćenoga razdoblja prevladavale su unitarističke tendencije, ali bilo je dovoljno hrvatskih kemičara koji su se opirali unificiranju stručnoga nazivlja i u svojim člancima i udžbenicima promovirali tradicionalne hrvatske nazive.²

Danas hrvatskomu kemijskom nazivlju ne prijete unificiranje nego anglicizacija. Engleski nazivi mnogih novih kemijskih metoda i instrumenata ustalili su se svakidašnjoj kemijskoj komunikaciji, a prodiru ubrzano i u stručnu literaturu.

Hrvatski jezik nisu stvarali i obogaćivali samo književnici i jezikoslovci, nego u velikoj mjeri i stručnjaci svih nelingvističkih struka. U ovome trenutku hrvatske povijesti hrvatski bi se jezik, da bi bio ravnopravan drugim europskim jezicima, morao razviti i kao jezik znanosti, a da bi se to postiglo, treba sustavno pristupiti izradbi rječnika hrvatskoga strukovnog nazivlja.

To je dugotrajan posao, ali nešto je učinjeno zahvaljujući ponajprije pojedincima koji su nastavili tradiciju pisanja udžbenika, rječnika i enciklopedijskih izdanja te nakladnicima koji su ih po-

dupirali. Ta će tema biti obrađena u jednome od idućih priloga ove rubrike.

Zajedničkim naporima Hrvatskoga kemijskog društva i Hrvatskoga društva kemijskih inženjera prevedene su IUPAC-ove preporuke imena i simbola organskih i anorganskih spojeva, prevodi se nazivlje iz polimera, ali preostalo je mnogo posla, jer su kemijske discipline povezane sa svim područjima znanosti i tehnologije. Upravo zbog toga njihovo je nazivlje neujednačeno i velikim dijelom neprimjereno hrvatskoj standardnojezičnoj normi.

Nažalost, zbog kriterija za izbor u viša zvanja, mnogi su sveučilišni nastavnici i znanstvenici upućeni isključivo na objavljivanje u međunarodnim časopisima. Oni ne žele ili nemaju vremena pisati radove, stručne tekstove i udžbenike na hrvatskome jeziku.

Srećom, ima i onih koji žele i mogu. I dosad je časopis *Kemija u industriji* gotovo redovito objavljivao priloge o hrvatskome nazivlju, bilo da je riječ o prijevodima IUPAC-ovih preporuka, preglednim ili izvornim radovima. S radošću sam prihvatila prijedlog dr. sc. Danka Škare, glavnoga urednika ovoga časopisa, da pokrenemo rubriku posvećenu hrvatskome strukovnom nazivlju. Neki od nas, koji su se bili uključili u program Hrvatske zaklade za znanost i Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje STRUNA³ pozvani smo da svoja iskustva tijekom rada na toj bazi podataka iznesemo čitateljima i upozorimo na neke njezine nedostatke. Nekolicina kolega obećala je poslati svoj prilog rubrici koju pokrećemo. Prva među njima je prof. dr. sc. Vjera Lopac, koja u STRUNI vodi projekt Fizika, usko povezan s kemijskom i kemijsko inženjerskom strukom. Očekujem i nadam se da će nam se pridružiti i voditelji i suradnici ostalih bliskih struka te svi zainteresirani svojim prijedlozima, mišljenjima i raspravama.

Kemija u industriji otvara nam svoja vrata, na nama je da otvorimo i prozore kako bismo provjetrili i razmijenili svoje misli.

Sa željom da nova rubrika opstane srdačno Vas pozdravljam

Literatura:

1. Ž. Dadić, Uloga hrvatskih znanstvenika u razvitku svjetske i hrvatske znanosti, poticanju narodne svijesti i izgradnji modernog hrvatskog društva, u T. Macan (ur.), *Hrvatska i održivi razvitak. Humane i odgojne vrednote*, Ministarstvo razvitka i obnove, Zagreb, 1999., str. 289–300.
2. M. Kaštelan-Macan, Hrvatsko nazivlje u analitičkoj kemiji, *Kem. Ind.* 57(4) 175–188 (2008).
3. Struna. Hrvatsko strukovno nazivlje. URL: <http://struna.ihj.hr>.

Marija Kaštelan-Macan
e-pošta: mmacan@fkit.hr